

Černokněžnictví

FREUDOVY PSYCHOANALYSY

DR. JOSEF LINHART

K výbojnému zboží jako je živý káma, konzervy a válečná psychosa, kterým američtí imperialisté štědře zaplavují zmarshallešovanou Evropu, se důstojně řadí v psychoanalýze jako součást ideologie moderního amerikanismu. Tím se psychoanalýza stane spojencem jiné reakční americké ideologie, pragmatismu, jenž ústy svého senátního představitel J. Deweye říká nenávisť k pokroku a socialismu. Podívejme se, jakou zmatenou dráhu musel vývoj psychoanalýzy opsat, aby se mohla stát součástí amerického způsobu života.

Je známo, že psychoanalýza se zrodila jako metoda léčení neuros. Zkladatel psychoanalýzy, opíraje se o poznatky jistých psychologů, ukázal na rozboru neurosů, že určitá jednání mají podvědomé příčiny, jež nám nejsou známy. Tyto podvědomé síly mohou bez našeho vědomí a ochoty i proti němu ovlivnit naše jednání a myšlení. Tak je tomu u neurotiků, u nichž kontrola vědomí je v některých směrech zeslabena nevědomým konfliktem dvou nebo i více tendencí. Vyvolání tohoto do podvědomí zapadlého a potlačeného konfliktu opět do vědomí může být odstraněno a tím i vyléčeno neurotika. Tento způsob léčby bývá mnohdy správný a prospěšný. Na tomto základě vybudoval S. Freud svou teorii neuros, t. j. funkčních, duševních poruch; Freud vysvětluje duševní vývoj člověka působením základních sexuální síly (libida), jehož přání nemohou být vlivem morálního tlaku společnosti vždy uspokojena. Do podvědomí potlačená sexuální přání a představy se projevují ve snech, přeteknutích a pod. a vedou v některých případech ke vzniku neuros. Je úkolem psychoanalytické léčby vyvolat konflikt do vědomí pacienta a tím mu umožnit, aby se s ním vědomě vyrovnal. Avšak již v samotné teorii neuros se dopouští Freud několika protívědeckých omylů. Je to především mystika sexuálního instinktu, již se Freud a jeho žáci dopouštějí tím, že převádějí na sexuální základnu všechny stránky duševního života, a že i vývoj dítěte je jím řadou sexuálních konfliktů (Oidipovský komplex a pod.).

Za druhé je to přecenění podvědomí na ukor vědomé činnosti člověka: lidské jednání je podle psychoanalytiků určováno siliami a konflikty podvědomí a nikoli vědomým poznáváním a ovládním objektivní přírodní a společenské skutečnosti. Tím se freudisté stávají spojenci reakčního buržoazního irracionalismu, k němuž se ostatně sami vědomě hlásí svým obdivem pro německého mystika Schopenhauera, jenž byl učitelem zakladatele německé fašistické ideologie Nietzscheho. Dále je Freudovo tvrzení, dokazující, že neurosy vznikají hlavně působením sexuálních konfliktů v dětství, v rozporu s tím, že nejvíce neurosy se vyskytují v období hospodářských krizí, kdy životní nejistota, vyčerpanost a společenské zmatky zeslabují člověka jak tělesně, tak i duševně. Freudisté přehlídají tyto společenské vlivy, a pokud má nějaké vlivy, nevidí je ve správném světle. Míjí zde na irracionalismu biologickým determinismem — podobně jako ostatní deterministní buržoazní psychologové a filosofové (H. Lessing a j.) a nikoli na správném stanovisku historického materialismu.

MAJETEK ZASTUPUJE MATKU

Tyto omyly však dále narůstají do té míry, že psychoanalýza přestala být pouhou metodou léčby neurosů a stala se jádrem reakčního a buržoazního systému, který se v posledních letech v rámci filosofie a sociologie snaží psychoanalytikové vzdáti jakoukoliv vědeckou kritičností a stali se zrej-

mými hlasateli lmařství a reakce, obhájci kapitalistického řádu, bojujícími otevřeně proti pokroku a socialismu. Biologická diskuse v Sovětském svazu, která nedávno odhalila reakční kořeny weismannovců a morganistů, jasně ukázala, jak rozkládající se buržoazie ochotně a obratně využívá všech pavědeckých teorií k zákeřnému boji proti dělnické třídě a její revoluční marxistické teorii. Tak je tomu i s psychoanalytickou vědou, která je eklektickou a fantastickou směsí mechanicko-materialistických, idealistických a nábožensko-mythických prvků.

Svým tvrzením, že duševní život člověka je určován pudy a instinkty, t. j. biologickými faktory, budili Freud a jeho stoupenci zdání, že jejich psychologie je materialistická. Avšak právě toto přecenění biologických instinktů a nedocenění historicko-společenské podstaty člověka je základním omylem psychoanalýzy, který ji vede jednak přímo k idealismu v oblasti společenských věd a za druhé k absurdnímu pojetí osobnosti.

Freud a jeho žáci vidí vývoj individua jako stálý konflikt instinktů (především libida a destruktivního pudu smrti) a lidské činnosti je těmito biologickými činiteli zcela určována. Jestliže ses stal na př. chirurgem nebo fezníkem, jel bez všech pochyb skrytý (sublimovaný) sadista; lakomství a touhu po majetku vysvětlil psychoanalytik neméně zručně: tato v historickém vývoji vzniklá a především v kapitalistické egoisticko-individualistické společnosti kultivovaná vlastnost člověka je podle psychoanalytiků věčná lidská touha, neboť prý vyplývá z úzkosti, kterou dítě cítí, když je kojící matka odstává; touha po majetku zastupuje neukojenou touhu po matce, majetek zde zastupuje kojící matku. Kapitalista je vlastně nešťastný člověk, raněný neuhasitelnou touhou po lásce. Jediným lékem proti zlému hrabovosti je proto asi nikoli odstranění kapitalismu a vybudování socialistické společnosti, nýbrž dětská lahev na mléko s řádným dumičkem. Byť znějí tyto příklady sebeparadoxněji, přece jsou zcela ve shodě s psychoanalytickým sučením o sexu jako základu lidské osobnosti, a najdeme je i u současných psychoanalytiků (S. Isaacs a j.). Je na první pohled zřejmé, že zde jde o obhajobu — i když absurdní — kapitalistického řádu.

Přitom je třeba všimnout si toho, že freudisté vycházejí ze staré buržoazní představy, že člověk je tím svobodnější,

CIM VICE JE ZBAVEN TLAKU SPOLEČNOSTI

Z nevědomých hlubin lidské osobnosti tryská totiž podle představy Freuda neustálý proud životní sexuální energie, který dychtí rozlévat se bez břeňů a strhnout do svého proudu vše. Avšak tato síla je omezoována realitou, především společenským způsobem života. Tím je i omezoována svoboda člověka; Freud, přejímaje tím nejreakčnější stránku Rousseauova učení, pojímá společnost a kulturu jako něco, co otročí svobodné instinkty člověka. Freud a jeho stoupenci neznají dialektický proti-

klad, který hájil už Spinoza, že lidská svoboda je možná jen v kolektivu, že čím více slouží člověk pracujícímu lidu, tím více je i svoboděn. Freudisté ve svém irracionalismu nemají ani zdání o tom, že krásná cena lidské svobody musí být vykupována společenskou prací.

Do otevřené a nepřátelské opozice proti marxismu jakožto nástroji boje dělnické třídy proti třídě kapitalistické se stává psychoanalytická »theorie« o společenském vývoji. Kultura, věda, společenské instituce, jako je stát a pod., jsou podle Freuda pouhé projekce, pouhé výrazy instinktů člověka. Proto, stejně jako u lidské osobnosti, je pro psychoanalytiky vývoj společnosti zápasem mezi erodem a smrtí, mezi instinktem života a instinktem destruktivním. Zde už jde nejenom o pouhé popření zákonitosti vývoje společnosti, jak nás o ní poučuje historický materialismus, nejenom o popření významné role vědy a umění jakožto poznání skutečnosti a o přeměnu vědy a umění v pouhý výraz sexuálního pudu, nejenom o pouhý idealismus, nýbrž o obnovu starých náboženských mytů. Přitom je příznačné, že Freud — stejně jako náboženští otcové — praví: »Smyslem života je smrt«. Zánik je mu smyslem všeho jsoucího. Neří proto divu, že dnes ve Francii a jinde nastává ardečné sblížení psychoanalýzy a katolické teologie.

U Freuda však nacházíme ještě jinou a smad ještě reakčnější stránku: je to jeho

KULT VŮDCE

kteřý svou silou stmeluje masy a bez něhož nemůže existovat žádná společenská organizace. Tím se Freud, jehož spisy byly v nacistickém Německu páleny pro jeho řídovský původ, stal hlasatelem fašistické ideologie. Je tragikomedii buržoazního idealistů, k nimž patří i Freud, že jako obhájci individualistické svobody bojovali proti dělnické třídě jako jediné síle, schopné nastolit skutečnou svobodu pro veškeré lidstvo, a připravili tím půdu pro fašistickou tyranii. Freud ve své třídě zasloupenosti nechápe, že může existovat i jiná organizace společnosti, založená na uvědomělých vztazích svobodných lidí mezi sebou, jak ji vytváří socialistická společnost.

Zcela mylné je psychoanalytické pojetí vztahu mezi individuem a společností. Psychoanalytikové, jednostranně zahledění — podobně jako ostatní idealisté — do psychiky člověka, přehlídají objektivní skutečnost, jejímž je duševno odrazem a vykládají naopak společenský vývoj jako odraz duševna. Tvrdí, podobně jako buržoazní anarchisté, že individuum je prvotné a stojí tak v ostrém protikladu proti názoru marxistů, kteří otláku osobnosti a jejího významu řeší v těsné spojitosti s otázkou vývoje mas. »Uhelny kámen marxismu — praví Stalin — je masa, jejíž osvobození je hlavní podmínkou osvobození osobnosti, t. j. podle názoru marxismu osvobození osobnosti není možné do té doby, pokud se neosvobodí masa, a proto jeho heslo „vše pro masy“. Není proto náhoda, že Fr. Williams, ředitel Národního komitétu pro duševní hygienu v USA, marně hledal r. 1934 v moskevských ulicích po tři měsíce nový případ duševní choroby, zatím co v USA případů nejméně na 100 lidí jeden duševně chorý. V Sovětském Rusku počet duševních chorob klesá, a byl nucen konstatovat Fr. Williams, Svobodný socialistický člověk se nejen zbavuje starých vlast-

nostl, nýbrž i chorob, do nichž zasáhá lidstvo kapitalistický řád.

CO JE KOMUNISMUS

Psychoanalýza je však povýšena nad obyčejná fakta skutečnosti a spoléhá raději na svou spekulativní imaginaci. Kam taková imaginace, spojená s nenávistí k pokroku, vede ukazuje nad jiné názorně psychoanalytik Kolnai, který komunismus pokládá za určitý druh šílenství, a který s neomylnou vědeckostí dokazuje, že heslo »Proletáři všech zemí spojte se!« není ničím jiným, než výrazem homosexuality! Avšak ani současní záci svých klasických psychoanalytických učitelů si tím nezadají; jakýsi N. Perott (podle La Pensée, 1949, č. 22) píše: »Není pochyb o tom, že mezi fantomem ďábla a fantomem komunismu existuje úplná analogie a že mnoho lidí má strach z komunismu, jako naši předkové měli strach z ďábla, a že vidí komunisty jako moderní posedlé ďáblem. Mají proto silnou touhu soudit je, mučit je a vyhnat je z naší společnosti, třeba i pomocí smrti.« Polekané kapitalisty děsí dnes zřejmě »strašidlo« komunismu mnohem víc, než když Marx a Engels psali před 100 lety svůj »Komunistický manifest«, takže se nespokojují už jenom hrozbami atomovou bombou, nýbrž zaklínají toto nevitane »strašidlo« i potěkady psychoanalýsy.

Ptáme-li se, za koho mluvila psychoanalýza v údobí mezi první a druhou světovou válkou a odkud rekrutovala své věřící, najdeme je nejvíce mezi maloburžoasi a nevyhraněnou inteligencí, která se ráda opáje lačnou revolučností. Tvrdilo se, že psychoanalýza je revoluční psychologie, a že jako marxismus měl odvahu říci, že proletariát má hlavní roli ve společnosti a že osvobodí společnost, podobně prý i psychoanalýza měla odvahu říci, že pohlavní pud je hlavní vzpruhou osobnosti a že osvobozuje člověka tím, že osvobozuje dosud stydlivě potlačovaný sexus. Tato pseudo-revoluční psychoanalýzy uspokojovala maloburžoaské svědomí, neboť mu umožňovala, podobně jako surrealismus, dadaismus a formalismus v umění, útěk od sociální odpovědnosti. »Malověrní se obrátí k freudismu — praví I. Erenburg — domnívajíce se nalézt ve světě podvědomí skryt před vědomím.«

Vidíme, že evropští psychoanalytici — včetně Junga a Adlera — se snažili poctivě ukout z psychoanalýsy vhodný nástroj proti pokroku. Jakmile však psychoanalýza přeskročila Atlantický oceán a zapustila hluboko své kořeny v USA, změnila částečně svou tvářnost: přizpůsobila se americkému imperialistickému kosmopolitismu. Americký businessman je člověk praktický, jak o tom ostatně svědčí jeho pragmatická životní filosofie, která praví, že pravda je jen to, co se v životě osvědčí (t. j., co se dá proměnit za dolary). Nestáčí mu jen spekulativní ideologické útoky na komunismus, on žádá konkrétní boj proti dělnické třídě. Psychoanalýza se požadavkům amerických dolarových králů ochotně přizpůsobila. V čem se to projevuje? Americká literatura se dnes téměř hemží knihami, které psychoanalyticky »rozbírají« boj dělnické třídy proti kapitalismu. Mythus Oidipovského komplexu (t. j. dětské pohlavní lásky k vlastní matce a nenávisti vůči otci jako konkurentu v této lásce) využili američtí psychoanalytici pro výklad dělnického revolučního hnutí. Nespokojení a bouřící se dělníci jsou prý duševně chori neurotici, kteří se bouří proti státu, podobně jako malý synek, sexuální milující svou matku, se bouří proti vládě otcově. Dělnické socialistické hnutí je patologická duševní choroba, která pramení z nepřekonatelného Oidipovského komplexu. Proto američtí psychoanalytici

soustředili svou pozornost na »instinkt agresivity« a tvrdí o něm, že je základem všeho lidského chování. »Různí dělníci jsou pokládáni za duševně chori, kterým se nepodařilo tento instinkt přikonat; stávku-jiel dělnici trpí duševními poruchami, a proto psychoanalyticky spěchají na pomoc ohroženým kapitalistům a léčí v závodech »nevědomé agresivní« tendence dělníků. Celou teorii »industriálních neuros« si k tomuto šlechetnému účelu vybudovali američtí psychiatři a psychoanalytici a doplnili ji konkrétními návrhy, jak vyléčit touto »neurotickou agresivitou« ochotelé dělníky z jejich »nemocí«, která tak ohrožuje kapsy i prestiž amerických magnátů, Americká »Liga pro ochranu duševní hygieny« otevřela stovky poboček v průmyslových podnicích, kde psychiatři a psychoanalytici mají »léčit« nedůvěru dělníků k vládním úřadům a podnikatelům (viz La Pensée, 1949, č. 22). A tyto lokajové amerického kapitálu se zde snaží ze všech sil hledat smírné řešení sociálních konfliktů v závodech. Důmyslné teorie i praxe! Goebbels se rdí posmrtným studem a rmoutí se jistě nad prachem psychoanalytických knih, které byly spáleny na jeho rozkaz.

INSTINKT ÚTOČNOSTI

Avšak nedostí na tom. Dnešní psychoanalytici se nechtějí spokojit jen tím, že »léčí« americké dělníky, oni chtějí oblažit svou »léčbou« i celé národy. »Instinkt agresivity« ohrožuje světový mír a psychoanalytici žádají, aby byli zváni na mezinárodní porady, nic nedbajíce toho, že americký ministr války prohlásil, že instinkt agresivity je vědným instinktem všeho lidstva.

Je důležité zmínit se ještě o výchovném uplatnění psychoanalýsy. Zde se rýsuji dva druhy psychoanalytiků. Umírnění bojují proti násilné výchově především v oblasti výchovy sexuální a zdůrazňují vliv raného dětství. Důsledná psychoanalytická výchova je nejen neúčinná, nýbrž i škodlivá, neboť soustřeďuje pozornost výchovy na sexuální otázky. Společnost však stává před mládež zcela jiné problémy, než řešení pohlavních konfliktů. Není přece na př. dnes možno vážně tvrdit, že naše mládež řeší ve své soutěži tvořivosti podvědomé sexuální komplexy. Reakčnost psychoanalytické pedagogiky spočívá především v tom, že odvrací pozornost od velkých a základních úkolů výchovných na druhotné a méně významné otázky.

Pokusil jsem se zde podat stručný obraz psychoanalýsy jako uceleného názorového systému a odhalit jeho třídní kořeny. Pro úplnost je třeba dodat, že se vyskytují i psychoanalytici, mluvící marxistickou terminologií. Smířování marxismu s psychoanalýzou, umožněné jejím eklektivismem, má už určitou tradici. Poučnou. Přední představitel tohoto smířování — W. Reich, přešel k trockismu a uchýlil se pak pod ochranná křídla amerického imperialismu. Francouzský marxistický filosof G. Politzer ve své předválečné studii o psychoanalýze (»Konec psychoanalýsy«) praví, že je charakteristické, že freudismus sloužil jako rouška pro revisionisty, kteří svými skutky přešli k buržoasii, avšak slovy a frázemi hájili marxismus. O čem nás poučují tyto skutečnosti? O tom, že na každém úseku ideologické fronty je třeba střežit jako oko v hlavě revolučnost marxistického učení, bojovat proti různým buržoasním »příspěvkům« k marxismu, hájit jej proti pavědeckému lžiobjektivismu, který pod pláštěm kosmopolitismu »vědných vědeckých pravde« popírá třídnost vědy a snaží se smířovat dialektický materialismus s různými buržoasními ideologiemi. Pro pokrokovou psychologii, stejně jako pro každou vědu, platí zákon nesmiřitelného boje proti přežitkům kapitalismu, mezi něž patří i psychoanalýza.

Zkrácený čas

A. S. HROUDA

Rada motorů svít krásnou černí lesklých ploch novým nátěrem. V krajních řadách stojí motory »neoblečené«, zatím co na druhém konci se zelenají rodní vyrovnávací nádrže a potrubí namontované na motorech. U samého kraje jsou poslední dva motory k pověšení, ty mají motorová lože. Poslední dva. Slévárny nedodaly patky, strojní oddělení čeká a za několik dnů budou čekat soudruzi v montáži. Nebudou patky, nebudou motorová lože, nebudou se zastaví.

Asistent výroby chodí se ztrápeným obličejem po dílně a zvoni co chvíli do příjmu zboží. »Patky ještě nedodaly«, opakuje stejně vedoucí příjmu zboží. Konečně. »Ještěčka« zastavila ve strojním oddělení a patky se nastěhovaly výrobačům na plotnu. »Když budeme dělat ve dne v noci a půjdou z ruky do ruky, může se montáž pohout nejdříve za deset dní, protože normální průběh na výrobu patek je 20 dnů,« tak uzavře ustaraný vedoucí výroby nad hromadou patek. »Čtyři na jeden motor, stačilo by nám postrčit jich dvacet a montáž by jela několik dnů. Za ten čas můžeme ostatní dodělat a kalamita bude zažehnána. Jen těch dvacet dnů, to je překážka.« Za chvíli stojí dílovedoucí se skupinou soustružníků a frézářů u výroby plotny. Slovo dalo slovo, jeden pozval druhého. »Dvacet kupředu a z ruky do ruky. Když budeme chtít, dokážeme, že se montáž zastaví jenom na jeden den, až začneme, uvidíme, kde se to dá nadehnat a zkrátit.« To byla poslední věta dílovedoucího. Za chvíli se otáčel první patka na soustruhu a bílé třísky hliníku se svíjely jako užovky. Soudruzi ve strojním oddělení si vykasali rukávky a hlídali jeden druhého. I kontrolor stojí na stráž a hlídá s nimi, aby ani minuta ze vzácného času, potřebného k výrobě patek, nepřišla nazmar. První den zastihl patky na stole kontrolora hotové ze soustruhu, kde se po nich hned natáhly ruce frézáře. Soudruzi neměli čas, počítají jen kusy a porovnávají s dřívěškem. Už druhý den trvá závod o minutu a na koho přijde řada po pracovní době, ten zůstává u svého stroje až do okamžiku, kdy dodá svou operaci na dvacátém kuse. Třetí den pomáhá i dílovedoucí. Zkracují přístup, to, co je předepsáno od zeleného stolu, bylo nahrazeno jejich zlepšovacími nápady a operace zpřeházeny tak, aby výrobek šel z ruky do ruky. Čtvrtý den ráno už je výsledek zajištěn, patky přešly na poslední operaci na vrtačku.

Z konečné kontroly jsou odnášeny do eloxydace a odtud už k zámečnickům. Odpoledne přišel vedoucí skupiny a hlídá, že dvacet patek je hotovo a situace zachráněna. Ani si nikdo z těch, kdo jsou zúčastněni na výrobě patek, neuvědomil, jak kolem přeběhly čtyři dny v plné práci; až když vzal dílovedoucí do ruky tužku a začal počítat. »Jak dlouho je soudruzi v práci byli normálním postupem?« »Tři týdny, to je normální doba pro větší seriá, dostal odpověď od vedoucího skupiny. Na tabuli chvilky se objevilo pochvalné uznání, ve kterém je věta »zkrátit jste cestu výrobku z dvaceti dnů na čtyři. Kdo zkracuje cestu výrobku, zkracuje naši cestu k socialismu. Děkujeme vám,« podepsal vedoucí závodní odborové skupiny a vedoucí dílen.

Zdálo se to neuvěřitelné, ale stalo se to. Nemožné soudruzi dokázat všichni, kdo chtějí. A mohou to dokázat!